

مقایسه تطبیقی ترجیحات ارزشی دانشجویان دختر دانشگاه پیام نور و

آزاد اسلامی کرمان پاییز ۹۳

بتول صیفوری طغرالجردی^{۱*}، رامین تقوی^۲ و عباس فردوسی^۳

چکیده

ارزش ها، از بنیادی ترین عامل های جهت دهنده سازنده رفتارهای انسانی در هر جامعه هستند. این بررسی به روش پیمایشی در بین دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور انجام گرفته است و با توجه به هدف های پژوهش دیدگاه شوارتز و نوع بندی ده گانه او برای این پژوهش مناسب تر به نظر می رسد. روش پژوهش پیمایش با استفاده از پرسش نامه بوده است. جامعه آماری تمام دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور شهر کرمان بوده اند که تعداد آنان 6952 نفر بوده و با استفاده از فرمول لین⁴ حجم نمونه بدست آمده 362 نفر محاسبه شد. نتایج بدست آمده حاکی از آن است که برحسب مقیاس شوارتز، ارزش ها به ترتیب اولویت عبارتند از: توجه به خود متعالی، محافظه کاری، پیشبرد هدف های شخصی و آمادگی برای تغییرات. هم چنین، آزمون فرضیه ها نشان دادند که: ترجیحات ارزشی دانشجویان دختر دانشگاه پیام بیش تر از دانشگاه آزاد است. هم چنین، دانشجویان دانشگاه پیام نور در انتخاب اولویت ارزشی خودمتعالی و محافظه کاری تمایل بیش تری نشان داده اند، اما دانشجویان دانشگاه آزاد در انتخاب اولویت ارزشی پیشبرد هدف های شخصی و آمادگی برای تغییر تمایل بیش تری نشان داده اند.

واژه های کلیدی: نظام ارزشی، محافظه کاری، خودمتعالی، آمادگی برای تغییر، پیشبرد هدف های.

1- مربی گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور، ایران.

2- مربی گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

3- مربی گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

*- نویسنده مسئول مقاله: batool.seifoori@gmail.com

پیشگفتار

ارزش ها یکی از مفاهیم کلیدی در مطالعه رفتار، انگیزه و کنش های انسانی است ارزش ها برای بازشناسی جامعه و فرد، دنبال کردن تغییرات در طول زمان و برای تبیین پایه های انگیزشی رفتار و نگرش ها استفاده می شوند. اهمیت نسبی و رتبه بندی در ارزش ها در افراد و گروههای گوناگون متفاوت است و این تفاوت در رفتار و گفتار انسان ها پنهان است. بنابراین، شناخت علمی نظام ارزشی افراد جامعه به گونه عام و دانشجویان به گونه خاص می تواند ما را در شناخت بسترهای جامعه کمک کند. دیدگاههای بسیاری در جامعه شناسی و روان شناسی اجتماعی ارزش ها را مورد بررسی قرار داده اند، اما با توجه به هدف های پژوهش دیدگاه شوارتز و نوع بندی دهگانه او برای این پژوهش مناسب تر به نظر می رسد.

ارزش ها و باورها، پایه و اساس بینش و کنش انسان را تشکیل می دهند و در انتخاب، گزینش و انجام کنش، نقش دارند و تعیین کننده رفتار و کنش اجتماعی هستند که در آداب و رسوم، قوانین، باورها و اصول مقدس و شیوه های زندگی روزمره تجلی می یابند و از نظر اهمیتی که دارند یکسان نبوده و در مجموعه ای جای دارند که نظام ارزشی نامیده می شود. پس از دهه 1970 موجی از اندیشه هایی که توسعه را صرفاً امری عینی ندانسته و ارزش ها و فرهنگ انسان ها را در تعیین و تعریف آن مؤثر می دانستند، شکل گرفته است (Ahmadi, 2007).

اهمیت نسبی و رتبه بندی در ارزش ها در افراد و گروههای گوناگون متفاوت است و این تفاوت در رفتار و گفتار انسان ها پنهان است. بنابراین، شناخت علمی نظام ارزشی افراد جامعه به گونه عام و دانشجویان به گونه خاص می تواند ما را در شناخت بسترهای جامعه کمک کند. ارزش ها اموری مطلوب هستند، دارای نیروی انگیزش بوده و انتخاب را ساده می کنند. از نظر اسپرانگر، هر فردی دارای نظام ارزشی ویژه ای است که شخصیت او را شکل می دهد، شخصیت انسان را از راه گرایش های ارزشی بهتر می توان مطالعه کرد (Ahmadi, 2007).

ارزش ها به عنوان یکی از اجزای اصلی فرهنگ و نظام شخصیتی افراد، بر الگوهای رفتاری و تفکری، رفتارها و ترجیحات اجتماعی و سیاسی و غیره تأثیری مستقیم دارند و تغییر آن ها می تواند باعث تغییر الگوهای رفتاری و فکری شوند زیرا به عنوان یک محرک می توانند و یا باید بر انگیزه های افراد مؤثر واقع شوند. اصولاً انسان بیش از هر چیزی یک موجود ارزشی است و اگر این ویژگی را از او بگیریم، دیگر تفاوتی با حیوان ندارد. ارزش ها کمال مطلوب و باورهای ریشه داری هستند که عمدتاً در قالب هنجارها سمت و سوی کنشگران اجتماعی را تعیین می کنند. ارزش های اجتماعی که به عنوان احکام جمعی مورد پذیرش جامعه و یا گروه قرار گرفته اند مبنای عمل، وقایع و پیامدهای اجتماعی هستند. در طی دوره های گوناگون حیات بشری اندیشه پیشرفت و راههای تحقق آن، یکی از آمال و آرزوهای شیرین و دور از دسترس بسیاری از کشورهای جهان

است و جوامع گوناگون، همواره در تلاش بوده اند که برای بسط قدرت و توانایی های خویش به نوین ترین شیوه ها و ابزارها دست یابند. ارزش ها به عنوان پتانسیل های برای کنش های اجتماعی ابزاری مناسب برای حرکت جوامع به سوی توسعه همه جانبه و پایدار هستند. بنابراین، ایجاد ارزش های والای انسانی بایستی مسئله اساسی و دغدغه اصلی توسعه باشد. بنابراین، فرهنگ ماهیتی بیش از یک نقش مکمل در توسعه دارد.

بر همین اساس پیمایش جهانی ارزش ها که از دهه 70 آغاز شده است بر این موضوع متمرکز شده است. پیمایش جهانی ارزش با مطالعات جامعه شناسان کلاسیک مانند وبر، دورکیم آغاز شده در دهه های بعد با مطالعات مک کله لند، راجرز و اینکلس ادامه یافته است، پس از آن اینگلهارت و بکر نظریه نوسازی اصلاح شده ای را طراحی کرده اند که ارتباط بین تحولات اقتصادی و فرهنگی را بیش تر نشان می دهند. اولویت های ارزشی گونه ای از مطالعات در زمینه فرهنگ و ارزش است که به بررسی سلسه مراتب ارزشی افراد یک جامعه می پردازد. نظام ارزشی، سازمان پایداری از باورهاست که در پیوستاری از ارزش ها به ترتیب اولویت و اهمیت نسبی تنظیم می شود (Roche,2007).

بر این اساس با توجه به اهمیت ارزش ها در شناخت ویژگی های رفتاری و در سطح کلان تر ساختار فرهنگی جامعه این مطالعه به بررسی وضعیت نظام ارزش های گوناگون در بین دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور واحد کرمان می پردازد.

ضرورت انجام این پژوهش بدین جهت است که ارزش های اجتماعی که به عنوان احکام جمعی مورد پذیرش جامعه و یا گروه قرار گرفته اند مبنای عمل، وقایع و پیامدهای اجتماعی هستند. ارزش ها به عنوان پتانسیل های برای کنش های اجتماعی ابزاری مناسب برای حرکت جوامع به سوی توسعه همه جانبه و پایدار هستند. بنابراین، ایجاد ارزش های والای انسانی بایستی مسئله اساسی و دغدغه اصلی توسعه باشد؛ پس فرهنگ ماهیتی بیش از یک نقش مکمل در توسعه دارد. تمام مطالعاتی که تاکنون به وسیله یونسکو یا سازمان های بین المللی دیگر درباره فرهنگ، جامعه و اقتصاد برای ساختن یک دنیای نو توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه صورت گرفته همه نظر داده اند که فرهنگ بخشی جدایی ناپذیر از فرایند اقتصادی و اجتماعی توسعه در این کشورها است. ارزش ها آن گونه که برخی از جامعه شناسان بر این باورند که عبارتند از: نرم یا معیاری برای گزینش، از میان ابزار یا امکانات اجتماعی که برای فرد آماده و مهیا شده و با موقعیت اجتماعی وی منطبق است (Sahami,2008). ارزش های اجتماعی، هدف های مطلوبی هستند که افراد جامعه برای دست یابی به آنها فعالیت می کنند تا بدین وسیله نیازها و خواسته های خود را برآورده کنند. ارزش ها در برابر فرهنگ جامعه و رفتارهای انسان ها نقش دوگانه ای ایفاء می کنند، از جهتی آن ها به مثابه نیروی ساختار دهنده رفتارهای بشری و از جهت دیگر، الگوی ساختار بندی

شده به وسیله فرهنگ غالب جامعه بشمار می روند (Khaleghifar, 1999). در شرایط کنونی جامعه که تغییرات حرکتی پیوسته دارد لازم دیدیم ارزش های مورد اقبال دانشجویان را بررسی کنیم و سلسله مراتب، محافظه کاری و ترجیحات ارزشی دانشجویان را در نظام ارزشی بررسی کنیم.

چارچوب نظری و نقطه اتکا این پژوهش در روند انجام پژوهش، آرای شوارتز می باشد. شوارتز ارزش های انسانی را به منزله تجسم های شناختی از هدف های خواستنی و انتزاعی، فراموقعیتی که اهمیت آن ها به منزله اصول راهنما در زندگی افراد و گروه های متفاوت اند و افراد آن ها را به گونه سلسله مراتبی رتبه بندی می کنند، تعریف می کند (Schwartz & Tagpra, 2005).

مهم ترین مشخصه نظریه «شوارتز» این است که این نظریه برخلاف نظریه های پیشین که ارزش ها را به صورت سلسله مراتبی در نظر می گرفتند و روابط میان ارزش ها را نادیده می انگاشتند، از ساختار و روابط میان اولویت های ارزشی و از روابط تضادی و توافقی میان اولویت ها نیز سخن گفته و صرفاً به دسته بندی ارزشی نپرداخته است. وی نظریه خود را بر اساس سه نیازمندی جهانی و پاسخ هایی که به این سه نیازمندی باید داده شود (یعنی همان چیزهایی که بعدها به صورت ارزش در می آیند)، بنیان نهاد و ده گونه ارزشی را مشخص کرد که با 57 گویه ارزشی ریزتر مشخص می شدند. شوارتز 10 نمونه ارزش را تعریف و به بررسی آن ها می پردازد که این ارزش ها عبارتند از: 1- قدرت 2- دستاوردها 3- جهان گرایی 4- همنوایی 5- سنتی 6- لذت گرایی 7- تحریک کننده 8- خیرخواهانه 9- خود رهبری 10- امنیت.

این گونه های ده گانه ارزشی در دو بعد اساسی متقابل، «تمایل به تغییرات» در مقابل «محافظه کاری» و «توجه به ماورای خود» در مقابل «پیشبرد هدف های شخصی» قرار می گیرند. در پایان «شوارتز» با تقسیم بندی ارزش های خود در دو دسته ارزش های غایی و ارزش های ابزاری، بحث خود را تکمیل می کند.

شوارتز، بر اساس نظریه راکیچ، نظریه خود را درباره ارزش ها مطرح می کند و مقیاسی برای اندازه گیری ارزش ها تهیه کرده است. بر همین اساس، ارزش ها، هدف های فراموقعیتی هستند که به منزله اصول راهنما در خدمت زندگی فرد یا گروه قرار داشته و اهمیتی متفاوت دارند. با توجه به فرض شوارتز ارزش ها همان هدف های هستند. بنابراین، سه ملاک تشخیص ابعاد ارزشی عبارتند از: 1- ارزش ها ممکن است در خدمت منافع فردی یا جمعی باشند. 2- ارزش ها ابزاری هستند 3- ارزش ها برخاسته از سه نیاز اساسی بشر (یعنی نیازهای زیست شناختی، نیاز به تعامل اجتماعی و نیازهای رفاهی) هستند و در ده بعد انگیزشی شکل گرفته اند (Schwartz, 2006).

شوارتز در تحلیل ارزش ها، سه پرسش اساسی به شرح زیر مطرح می کند: نخست، چگونه اولویت های ارزشی افراد به وسیله تجربه های اجتماعی آن ها تحت تأثیر قرار می گیرند؟ دوم، چگونه تجربه های مشترکی که افراد به دلیل دارا بودن موقعیت های مشترک در ساختار اجتماعی

(مانند تحصیلات، سن، جنس و شغل) دارند، بر اولویت های ارزشی آن ها تأثیر می گذارد؟ و سوم این که، چگونه تجربه های منحصر به فرد افراد، مانند ضربه های روحی، روابط با والدین و غیره بر اولویت ارزشی آن ها تأثیر می گذارد؟ (Schwartz & Tagpra, 2005).

بیش تر بر اساس ارزش های آلپورت و ارزش های دهگانه شوارتز به بررسی نظام ارزشی پرداخته اند، اما این مقاله برای تلخیص یافته ها و تبیین های متفاوت و گویاتر از ارزش های دانشجویان بر اساس ارزش های چهار گانه یافته های خود را ارایه می دهد.

جدول ۱- نوع های انگیزشی ارزش ها، نوع های مثالی و منابع هر یک.

نوع ارزشی	تعریف	نوع های مثالی	منبع
قدرت	پایگاه و پرستیژ اجتماعی، کنترل و تسلط بر افراد	قدرت اجتماعی و اقتدار، ثروت	کنش متقابل، گروه
موفقیت	توفیق فردی از راه رقابت مبتنی بر معیارهای اجتماعی	موفق، توانا و جاه طلب، ذی نفوذ	کنش متقابل، گروه
لذت طلبی	احساس رضایت، کامروا شدن از زندگی	رضایت و لذت بردن از زندگی	ارگانستی
برانگیختگی	هیجان، نوحواهی، چالش در زندگی	شهامت داشتن یک زندگی متنوع و هیجان انگیز	ارگانستی
استقلال	تفکر و انتخاب عمل مستقل، خلق کردن، کشف کردن	خلاقت، آزادی، مستقل، کنجگاو، انتخاب هدف های خود	ارگانستی
جهان گرایی	فهم، قدردانی، تحمل، حمایت از رفاه همه افراد و طبیعت	وسعت نظر، (روشنفکر) فهم و دانش، عدالت اجتماعی، برابری، جهانی در صلح، جهانی از زیبایی، اتحاد با طبیعت، حفظ محیط	ارگانستی
خیر خواهی	حفظ و تقویت رفاه افرادی که فرد در تماس شخصی مستقیم با آنهاست	مفید، درستکار، بخشنده، وفادار، مسئول	ارگانستی
سنت	احترام، تعهد، پذیرش آداب و رسوم و ایده هایی که فرهنگ یا مذهب سنتی ارائه می دهد.	خاضع، فروتن، پذیرش سهم و قسمت خود در زندگی، دینداری، احترام به سنت و اعتدال.	گروه
همنوایی	محدودیت اعمال، تمایلات و انگیزه هایی که محتمل بر آسیب رساندن به دیگران و تعدی از هنجارها و انتظارات اجتماعی است.	مؤدب بودن، مطیع، نظم فردی، احترام به والدین و بزرگ ترها	کنش متقابل، گروه
امنیت	سلامت، هماهنگی، ثبات جامعه در روابط خود	امنیت خانواده، امنیت ملی، نظم اجتماعی، نظافت، جبران یاری و کمک دیگران	ارگانستی، کنش متقابل، گروه

شوارتز بر این باور است که از این سه نیازمندی جهانی، ده نوع ارزشی استخراج شده است که نوع های ارزشی عبارت بودند از: امنیت¹، استقلال²، قدرت گرایی³، موفقیت⁴، خیرخواهی⁵ (نوع پرستی)، جهان گرایی⁶، هم نوایی⁷، لذت طلبی⁸، سنت⁹ و برانگیختگی¹⁰.

شوارتز باور دارد که برای طرح فرضیه هایی درباره روابط اولویت های ارزشی با متغیرهای بیرونی، بایستی نظام ارزشی افراد را به صورت یک ساختار پیوسته از نوع های ارزشی در نظر گرفت. وی بر این باور است که اهمیت ارزش های هم نوایی با افزایش سن بیش تر می شود و اهمیت ارزش های برانگیختگی با افزایش سن، کاهش می یابد. هم چنین، اهمیت ارزش های سنت و امنیت با افزایش سن افزایش و اهمیت لذت گرایی و خوداتکایی کاهش می یابد (Schwartz, 2000).

شوارتز باور دارد ده نوع ارزشی زیر در توافق و همپوشی با یکدیگرند:

قدرت و موفقیت: که هر دو به عزت و برتری اجتماعی اهمیت می دهند،

موفقیت و لذت طلبی: که بر خود کامروا سازی تأکید دارند،

لذت طلبی و برانگیختگی: که در بردارنده یک میل یا محرک مطلوب و کارا می باشند،

برانگیختگی و استقلال: که در بردارنده مشترکات اساسی در نوحواهی، تسلط و مهارت است،

استقلال و جهانگرایی: که نشانگر تکیه بر قضاوت خود فرد و آرامش در قبال تنوع می باشند،

جهانگرایی و خیرخواهی: که مرتبط با توجه بیش تر داشتن به دیگران و فراتر از منافع

خوداندیشیدن است و

خیرخواهی و همنوایی: که هر دو بر رفتارهای هنجاری تأکید دارند که رفتارهای هنجاری نیز خود

باعث تقویت همبستگی ها در روابط می شوند.

ارزش ها به آرمان های جامعه و موضع گیری های درونی افراد مربوط می شوند و احساس

علاقه را در پی دارند. در تعریف آن آمده است ارزش، میزان توانایی یک شی، چیز، اندیشه یا

شخص در ارضای یک نیاز یا تمنای انسانی است. شوارتز، ارزش های بشری را عبارت از هدف های

فراموقعیتی می داند که به مثابه اصول راهنما در زندگی فرد بکار رفته و از نظر اهمیت تفاوت دارند.

1- Security

2- Self direction

3- Power

4- Achievement

5- Benevolence

6- Universalism

7- Conformity

8- Enjoyment

9- Tradition

10- Stimulation

معنای هر ارزش در الگوی تجربی، پیوسته با سایر ارزش ها و از جایگاه آن ارزش در ساختار روابط میان تمام ارزش ها بازتاب می شود (Schwartz, 1997).

مرور پژوهش های داخلی و خارجی

پژوهش های زیادی در مورد ارزش ها به گونه عام و نظام ها و سلسله مراتب ارزشی به گونه خاص، در مراکز متعدد پژوهشی انجام گرفته است؛ نظر به اهمیت و اعتبار بیش تر کارهای انجام گرفته در مراکز دانشگاهی، به برخی از آن ها اشاره می شود:

سهامی در مطالعه ای با عنوان اولویت های ارزشی دانشجویان و با استناد به نظریه ساختار ارزشی شوارتز و با استناد به روش پیمایشی و با استفاده از پرسش نامه به مطالعه 209 نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می دهند که ارزش ها به ترتیب اولویت عبارتند از: خود متعالی، ارتقای خود، محافظه کاری و آمادگی برای تغییر. به بیان دیگر، آمادگی برای تغییر (خود اتکای و انگیزش) برای دانشجویان کم ترین اهمیت را دارد. محافظه کاری با تحصیلات رابطه معکوس دارد و ارتقای خود و آمادگی برای تغییر با تحصیلات رابطه مستقیم دارد، اما تفاوت چشمگیر نبوده و از لحاظ آماری معنادار نیست. دانشجویان جوان سال گرایش کم تری به محافظه کاری و ارتقای خود دارند، اما آمادگی برای تغییر و خود متعالی آن ها بالاتر است (Sahami, 2008).

فرامرزی در پژوهشی با عنوان بررسی ساختار ارزشی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس به انجام رسانیده است و با استناد به نظریه شوارتز و مقیاس بررسی ارزشی وی به شناخت اولویت ها و ساختار حاکم بر جامعه مورد مطالعه پرداخته است. هدف وی فهم عوامل کارآمد در شکل گیری اولویت و ساختار ارزشی دانشجویان بوده است. نتایج این بررسی نشان داده اند که اولویت های ارزشی ده گانه دانشجویان به ترتیب عبارت بوده است از: خیرخواهی، جهان گرایی، امنیت، استقلال، موفقیت، هم نوایی، قدرت گرایی و برانگیختگی. چهار نوع کلی و فرا نظامی حاکم بر سلسله مراتب ارزشی دانشجویان به ترتیب شامل توجه به ماورای خود، محافظه کاری، پیشبرد هدف های شخصی و تمایل به تغییر بوده است (Faramarzi, 2000).

داریاپور در پژوهشی با عنوان رابطه اولویت های ارزشی شهروندان تهرانی با جنسیت، به مطالعه ساختار و اولویت های ارزشی افراد می پردازد و با این هدف که اولویت های ارزشی زنان و مردان چه تفاوتی با هم دارند به مطالعه ارزش های 368 نفر از شهروندان تهرانی 18 سال به بالا پرداخته است. روش مورد استفاده در این بررسی، پیمایش و از نوع توصیفی بوده است. نتایج نشان داده اند که از میان ده نوع ارزشی، تفاوت زنان و مردان در نوع های ارزشی جهان گرایی، برانگیختگی و لذت گرایی معنادار است. هم چنین، این که زنان (نسبت به مردان) اولویت بالاتری برای ارزش ها و

بویژه ارزش های عدالت، صداقت، سلامت و جهان زیبا قائلند و تفاوت آنان با مردان در این موارد معنادار است (Daryapou, 2002).

هیرزمن^۱ پژوهشی با عنوان تفاوت ارزشی میان دانشجویان از سه ملیت ایرانی، نیجریه ای و ایالات متحده انجام داده اند و ارزش های مورد نظر خود را رتبه بندی کردند، دانشجویان ایرانی به ترتیب ارزش های عقل، آزادی و صلح جهانی را به عنوان مهم ترین اولویت های خود عنوان کرده بودند (Hirzman, 1978).

روکیچ^۲ به این نتیجه دست یافت که تفاوت معناداری بین نظام ارزش های زنان و مردان در آمریکا وجود دارد یعنی زنان به برخی از ارزش ها مانند: صلح جهانی، خوشبختی، توازن درونی، نجات و جودانگی در جهان آخرت، حکمت، بهداشت و عشق نسبت به مردان اهمیت قائلند، ولی برای مردان ارزش هایی چون زندگی هیجانی، موفقیت، آزادی، خوشبختی، اعتبار اجتماعی، بلندپروازی، لیاقت، خیال و بکارگیری منطقی در مقایسه با زنان از اهمیت بیش تری برخوردار است.

هدف های پژوهش

- استنتاج روابط معنایی و ساختاری ارزش ها در میان دانشجویان؛
- بررسی وضعیت ساختار و سلسله مراتب نظام ارزشی گوناگون در بین دانشجویان؛
- بررسی تاثیر پایگاه اجتماعی، اقتصادی بر ساختار ارزشی دانشجویان؛
- مقایسه ارزش های چهارگانه در دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور؛

فرضیه های پژوهش

1. بین گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور نسبت به اولویت ارزشی تفاوتی معنادار وجود دارد.
2. بین گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور به اولویت ارزشی محافظه کاری تفاوتی معنادار وجود دارد.
3. بین گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور نسبت به ارزش خود متعالی تفاوتی معنادار وجود دارد.
4. بین ترجیح دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور نسبت به ارزش پیشبرد هدف های شخصی تفاوتی معنادار وجود دارد.

¹ -Hirzman

² -Rokeach

5. بین‌گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور نسبت به ارزش‌آمادگی برای تغییر تفاوتی معنادار وجود دارد.

ابزار و روش پژوهش

این پژوهش از نظر دسترسی به موضوع، از نوع پژوهش‌های میدانی و پیمایشی، از نظر هدف مطالعه از نوع پژوهش‌های کاربردی و از نظر سطح مطالعه از دسته پژوهش‌های تطبیقی می‌باشد. روش این پژوهش پیمایش است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه استاندارد (شوارتز) بوده است که در 56 گویه طراحی شده است. برای تعیین روایی پرسش‌نامه از اعتبار صوری استفاده شده است و جهت تعیین پایایی گویه‌های پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ بهره‌گرفته و نیز مقدار آلفا برابر با 81% بوده است که در سطح مطلوبی ارزیابی می‌شود. جامعه آماری این مطالعه، تمامی دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور شهر کرمان بوده اند که تعداد آنان 6952 نفر بوده است که با استفاده از فرمول لین¹ حجم نمونه بدست آمده از دو دانشگاه 362 نفر محاسبه شد (Lin, 1978. P446-447). روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای بوده است. جهت تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار spss 16 استفاده شد. هم‌چنین، جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آمار توصیفی (میانگین، فراوانی، انحراف معیار) و آماره استنباطی تی تست استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

ارزش‌ها یکی از مفاهیم کلیدی در مطالعه رفتار، انگیزه و کنش‌های انسانی است. ارزش‌ها برای بازشناسی جامعه و فرد، دنبال کردن تغییرات در طول زمان و تبیین پایه‌های انگیزشی رفتار و نگرش‌ها بکار می‌روند. اهمیت نسبی و رتبه‌بندی در ارزش‌ها در افراد و گروه‌های گوناگون متفاوت است و این تفاوت در رفتار و گفتار انسان‌ها پنهان است. بنابراین، شناخت علمی نظام ارزشی افراد جامعه به گونه‌عام و دانشجویان به گونه‌خاص می‌تواند ما را در شناخت بسترهای جامعه کمک کند. دیدگاه‌های بسیاری در جامعه‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی ارزش‌ها را مورد بررسی قرار داده‌اند، اما با توجه به هدف‌های پژوهش دیدگاه شوارتز و نوع بندی دهگانه او برای این پژوهش مناسب‌تر به نظر می‌رسد. روش پژوهش پیمایشی با استفاده از پرسش‌نامه بوده است. پرسش‌نامه دارای روایی صوری و محکی است و برای سنجش پایایی مقیاس‌ها از آلفای کرونباخ استفاده شده است.

¹ -Lin

نتایج این پژوهش نشان دادند که 81/2 درصد دانشجویان پاسخگو، مجرد و 18/8 از دانشجویان متأهل بودند، دانشجویان مورد مطالعه، از لحاظ توزیع سنی دارای دامنه تغییری از 18 تا 42 سال بوده اند که دارای میانگین 24 می باشند.

فرضیه ۱. بین گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور نسبت به اولویت ارزشی تفاوتی معنادار وجود دارد.

جدول ۲- میانگین اولویت های ارزشی دانشجویان.

اولویت های ارزشی	نوع های ارزشی	میانگین
اولویت اول	توجه به ماورای خود	73/18
اولویت دوم	محافظه کاری	70/31
اولویت سوم	پیشبرد هدف های شخصی	51/97
اولویت چهارم	تمایل به تغییرات	48/03

جدول ۳- t-Test مقایسه اولویت ارزشی در میان دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور

دانشگاه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون t	درجه معناداری
پیام نور	200	95/09	6/12	.755	0/001
آزاد	162	94/27	6/03	.688	0/003

نتایج پژوهش نشان می دهند که توجه به ماورای خود با اختصاص بیش ترین امتیاز، با میانگین 73/18 اولویت نخست دانشجویان را تشکیل می دهد. محافظه کاری با میانگین 70/31 در رتبه دوم، پیشبرد هدف های شخصی با میانگین 51/97 رتبه سوم و تمایل به تغییرات با اختصاص کم ترین میانگین، 48/03 در انتهای سلسله مراتب نظام ارزشی دانشجویان مورد مطالعه قرار می گیرد.

یافته های جدول 3 نشان می دهند که میانگین نمره ها برای اولویت های ارزشی در میان دانشجویان دانشگاه پیام نور 95/09 درصد و در میان دانشجویان دانشگاه آزاد 94/27 درصد بوده است. بنابراین، می توان اذعان داشت که دانشجویان دانشگاه پیام نور تمایل بیش تری به اولویت ارزشی داشته اند. هم چنین، با توجه به این که درجه معناداری بدست آمده از 0/05 کم تر است می توان بیان کرد که تفاوتی معنادار میان گرایش ارزشی دانشجویان مورد مطالعه وجود دارد و بنابراین، فرضیه 1 اثبات می شود.

فرضیه ۲. بین گرایش دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور نسبت به اولویت ارزشی محافظه کاری تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۴-t-Test مقایسه ارزش محافظه کاری در میان دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور.

اولویت ارزشی	دانشگاه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون t	درجه معناداری
ارزش محافظه کاری	پیام نور	200	94/28	6/28	.758	0/001
	آزاد	162	93/17	6/14	.696	0/003

یافته های جدول 4 نشان می دهند که میانگین نمره ها برای اولویت های ارزشی محافظه کاری در میان دانشجویان دانشگاه پیام نور 94/28 درصد و در میان دانشجویان دانشگاه آزاد 93/17 درصد بوده است. بنابراین، می توان اذعان داشت که دانشجویان دانشگاه پیام نور تمایل بیش تری به اولویت ارزشی محافظه کاری داشته اند. هم چنین، با توجه به این که درجه معناداری بدست آمده از 0/05 کم تر است می توان بیان کرد که تفاوت معناداری میان گرایش ارزشی دانشجویان مورد مطالعه وجود دارد و بنابراین، فرضیه 2 اثبات می شود.

فرضیه ۳. بین گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور به اولویت ارزشی خودمتمالی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۵- آزمون t-test مقایسه اولویت ارزشی خودمتمالی در میان دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور.

اولویت ارزشی	دانشگاه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون t	سطح معناداری
ارزش خودمتمالی	آزاد	200	21/96	3/18	5/05	.000
	پیام نور	162	23/67	2/01	5/10	.001

یافته های جدول 5 نشان می دهند که بالاترین میانگین نمره ها برای اولویت ارزشی خودمتمالی در میان دانشجویان دانشگاه پیام نور 23/67 و برای دانشجویان دانشگاه آزاد، 21/96 می باشد. بنابراین، می توان اذعان داشت که دانشجویان دانشگاه پیام نور نسبت به دانشجویان دانشگاه آزاد تمایل بیش تری به اولویت ارزشی خودمتمالی داشته اند. هم چنین، با توجه به این که درجه معناداری بدست آمده از 0/05 کم تر است، می توان بیان کرد که تفاوتی معنادار میان گرایش ارزشی دانشجویان مورد مطالعه وجود دارد و بنابراین، فرضیه 3 اثبات می شود.

فرضیه 4. بین گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور به ارزش پیشبرد هدف های شخصی تفاوت وجود دارد.

جدول ۶- آزمون t- test مقایسه ارزش پیشبرد هدف های شخصی در میان دانشجویان و دختر دانشگاه آزاد و پیام نور.

اولویت ارزشی	دانشگاه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون t	سطح معناداری
پیشبرد هدف های شخصی	آزاد	200	57/23	6/24	8/26	/000
	پیام نور	162	53/33	4/40	8/26	/000

یافته های جدول 6 نشان می دهند که بالاترین میانگین نمره ها برای اولویت ارزشی پیشبرد هدف های شخصی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی 57/23 و برای دانشجویان دانشگاه پیام نور 53/33 می باشد. بنابراین، می توان اذعان داشت که دانشجویان دانشگاه آزاد نسبت به دانشجویان دانشگاه پیام نور تمایلی بیش تر به اولویت ارزشی پیشبرد هدف های شخصی داشته اند. همچنین، با توجه به این که درجه معناداری بدست آمده از 0/05 کم تر است، می توان بیان کرد که تفاوتی معنادار میان گرایش ارزشی دانشجویان مورد نظر وجود دارد و بنابراین، فرضیه 4 اثبات می شود.

فرضیه 5. بین گرایش دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور نسبت به اولویت ارزشی آمادگی برای تغییر تفاوتی معنادار وجود دارد.

جدول ۷- آزمون t- test مقایسه آمادگی برای تغییر در میان دانشجویان و دختر دانشگاه آزاد و پیام نور.

اولویت ارزشی	دانشگاه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون t	سطح معناداری
آمادگی برای تغییر	آزاد	200	55/13	6/02	8/26	/000
	پیام نور	162	50/22	4/33	8/26	/000

یافته های جدول 7 نشان می دهند که بالاترین میانگین نمره ها برای اولویت ارزشی پیشبرد هدف های شخصی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی 55/13 و برای دانشجویان دانشگاه پیام نور 50/22 می باشد. بنابراین، می توان اذعان داشت که دانشجویان دانشگاه آزاد نسبت به

دانشجویان دانشگاه پیام نور تمایلی بیش تر به آمادگی برای تغییر داشته اند. هم چنین، با توجه به این که درجه معناداری بدست آمده از 0/05 کم تر است می توان بیان کرد که تفاوتی معنادار میان گرایش ارزشی دانشجویان مورد نظر وجود دارد و بنابراین، فرضیه 5 اثبات می شود.

بحث و نتیجه گیری

ارزش ها، پایه و اساس بینش و کنش انسان را تشکیل می دهند، در انتخاب، گزینش و انجام کنش نقش دارند و تعیین کننده رفتار و کنش اجتماعی هستند. اهمیت ارزش ها به یک مقدار نبوده و بر اساس سلسله مراتب اهمیت آن ها در مجموعه ای جای دارند که نظام ارزشی نامیده می شود. نظام ارزشی، سازمان پایداری از باورهاست که ارزش ها به شیوه ترجیحی در پیوستاری بر اساس اهمیت نسبی مرتب شده و قرار می گیرند. در این مقاله ابتدا با بررسی ادبیات پژوهش و دیدگاههای روان شناسان اجتماعی براساس دیدگاه شوارتز؛ داده های گردآوری شده و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

ساختارهای سیاسی و اقتصادی اجتماعی جامعه به عنوان متغیرهای بسیار مهم در شکل گیری اولویت ها ارزشی همواره مطرح بود. این که توسعه و دمکراتیک شدن به عنوان دو عنصر مهم که تأثیری مستقیم بر اولویت ارزشی می گذارند و اولویت های ارزشی بسته به مرحله رشد و توسعه جوامع با هم متفاوت بود، پژوهش های پیشین این مسئله را به روشنی نشان می دهند. به بیان دیگر، در جامعه توسعه یافته گرایش افراد به ارزش هایی مانند محافظه کاری و ارتقای خود کاهش می یابد و در عوض گرایش به ارزش های آمادگی برای تغییر و توجه به خود متعالی افزایش می یابد. شوارتز و گالیت در پژوهش های خود نشان دادند که اهمیت ارزش محافظه کاری (همنوایی) در جوامع با توسعه پایین افزایش می یابد و اهمیت ارتقای خود (لذت گرایی) در این جوامع پایین است و در عوض در جوامع با توسعه و پیشرفت بالا ارزش ارتقای خود (لذت گرایی) از اهمیت بیش تری برخوردار بود و ارزش محافظه کاری (همنوایی) از اولویت پایین تر برخوردار بوده است.

بر اساس همین بررسی در مقایسه دو جامعه توتالیتیر و جوامع دمکراتیک نیز اولویت های ارزش ها متفاوت بوده است. به گونه ای که ارتقای خود (قدرت) در یک جامعه توتالیتیر از اهمیتی بیش تر و آمادگی برای تغییر (انگیزش) در این جوامع از اهمیتی کم تر برخوردار بوده است و برعکس در جامعه دمکراتیک آمادگی برای تغییر (انگیزش) به گونه گسترده از اولویتی بالاتر برخوردار بوده و ارتقای خود (قدرت) اهمیتی کم تر داشته است. بنابراین، در جوامع دمکراتیک بدست آوردن آزادی از سلطه اجتماعی ارزشمندتر است. به بیان دیگر، از این منظر اولویت ارزشی دانشجویان شبیه به جوامع توسعه نیافته بود.

هدف این مطالعه شناسایی و مطالعه تطبیقی اولویت های ارزشی در میان دانشجویان دختر دانشگاه آزاد و پیام نور کرمان بوده است که در سال تحصیلی 93-1392 در دانشگاههای مورد نظر مشغول به تحصیل بوده اند. تلاش شده است تا حد امکان، اولویت های ارزشی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور با توجه به رهیافت های جامعه شناختی، تبیین و تفسیر گردد.

آزمون فرضیه ها ثابت کرد که گرایش دانشجویان دختر دانشگاه پیام نور به اولویت های ارزشی بیش تر از دانشجویان دانشگاه آزاد است. مورد مطالعه به سمت ارزش های توجه به ماورای خود می باشد. بنابراین، فرضیه نخست پذیرفته می شود. شوارتز، ارزش های بشری را عبارت از هدف های فرا موقعیتی می داند که مانند اصول راهنما در زندگی فرد بکار رفته و از نظر اهمیت تفاوت دارند. معنای هر ارزش در الگوی تجربی، پیوسته با سایر ارزش ها و از جایگاه آن ارزش در ساختار روابط میان تمام ارزش ها بازتاب می شود. در جامعه شناسی که کانون بررسی اش مطالعه دوره رفتار اجتماعی انسان است، ارزش اهمیت بیش تری می یابد. زیرا افراد آگاهانه یا به گونه ناخودآگاه، بر اساس ارزش هایی عمل می کنند که جامعه برای آن ها تعیین کرده است و اثبات فرضیه نخست نشان می دهد که بر اساس نظریه کارکردگرایان ارزش ها به عنوان نظام های ارزشی ظاهر می شوند که در عمل مشارکت کنندگان در کنش اجتماعی ساخت دار، راه می یابند و به کنش آن ها یکپارچگی، صورت و شکل می دهد. این نکته بدان معنی نیست که مردم برای رسیدن به هماهنگی اجتماعی¹ باید یکسان فکر کنند بلکه باید گفت که مردم باید چنان در یک الگوی ثابت سازمان یافته شرکت کنند که هر شخص بتواند از رفتار شخص دیگر، انتظارات معقولی داشته باشد و در این مورد دانشجویان پیام نور سازمان یافته تر بودند. اولویت بخشی به ارزش در میان دانشجویان پیام نور، ترسیم گر جامعه ای مبتنی بر همبستگی مکانیکی دورکهایم با شاخص هایی چون حاکمیت عواطف، نظام اشتراکی و جهت گیری های سنتی قوم پرستانه است. همبستگی و انسجام اجتماعی در میان جوامع مبتنی بر همبستگی مکانیکی ناشی از ارزش های درون جمعی هستند که منجر به جامعه ای با منافع جمعی می شود. ترجیح اولویت ارزشی در میان دانشجویان پیام نور نشان از سنتی تر بودن نوع زندگی آنان است.

یافته های فرضیه 2 نشان می دهند که بین گرایش به انتخاب اولویت ارزشی محافظه کاری در میان دانشجویان دانشگاه آزاد و پیام نور تفاوتی معنادار وجود دارد. دانشجویان دانشگاه پیام نور تمایلی بیش تر به انتخاب اولویت محافظه کاری نسبت به دانشجویان دانشگاه آزاد داشته اند. رهیافت آدرنو که روشنفکران و نخبگان جامعه تمایل بیش تری به محافظه کاری از خود نشان می دهند، گویای درستی اثبات این ادعاست. از سوی دیگر، دانشجویان دانشگاه پیام نور از قشر

¹ - Social Soordination

اجتماعی پایین تری بودند و چون پایگاه اقتصادی پایین تری دارند، تمایل آنان به سنت گرایی و محافظه کاری بیش تر است.

یافته های فرضیه 3 نشان می دهند که دانشجویان دانشگاه پیام نور در انتخاب اولویت ارزشی خودمتمالی نسبت به دانشجویان دانشگاه آزاد، تمایلی بیش تر نشان داده اند. پژوهش داریا پور نیز ثابت کرد که پایگاه اقتصادی و اجتماعی، هم‌چنین، درآمد فرد و درآمد سرپرست خانوار در اولویت ارزشی خودمتمالی تأثیر داشته است، یعنی هرچه پایگاه اقتصادی و اجتماعی و درآمد افراد پایین تر بوده تمایل آنان به ارزش خودمتمالی بیش تر بوده است.

یافته های فرضیه 4 نشان می دهند که دانشجویان دانشگاه آزاد در انتخاب اولویت ارزشی پیشبرد هدف های شخصی نسبت به دانشجویان دانشگاه پیام نور، تمایلی بیش تر نشان داده اند. اولویت بخشی به این نوع ارزش در میان دانشجویان، ترسیم گر این است که به دلیل برخوردار بودن از امکانات اقتصادی بیش تر و بالا بودن قشر اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد نسبت به دانشجویان پیام نور، با اتکالی به امکانات و تسهیلاتی که دارند؛ این توانایی را در خود می بینند که به هدف های شخصی خود دست یابند.

یافته های فرضیه 5 نشان می دهند که دانشجویان دانشگاه آزاد در انتخاب اولویت ارزشی آمادگی برای تغییر تمایل بیش تری نسبت به دانشجویان دانشگاه پیام نور از خود نشان داده اند. در ادامه می توان از نتایج فرضیه های 5 گانه مورد بررسی استنباط کرد که گرایش و ترجیح دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی به اولویت های ارزشی آمادگی برای تغییر بیش تر از تمایل دانشجویان دختر دانشگاه پیام نور بوده است. شورتز بر این باور است که برانگیختگی و استقلال در بردارنده مشترکات اساسی در نواخواهی، تسلط و مهارت می باشند و شاید به دلیل برخوردار بودن بیش تر دانشجویان دانشگاه آزاد از امکانات و تسهیلات، تمایل به آمادگی برای تغییر در آنان بیش تر است.

پیشنهادهای مورد نظر به شرح ذیل بیان می شود:

- با توجه به نبود یک تئوری جامع در زمینه مطالعه ارزش ها در حوزه جامعه شناسی، بهتر است برای مطالعه بالا با اتخاذ یک رویکرد تلفیقی و بین رشته ای، به تدوین چارچوب نظری مبادرت کرد.

- مطالعه اولویت ها و ترجیحات ارزشی دانشجویان، دانش آموزان و ... نشان دهنده وجود نظریه های گوناگون و با بار علمی قوی در جهت تبیین ارزش هاست. بنابراین، انجام مطالعه ای با استناد به نظریه های جز نظریه ساختار ارزشی شوارتز می تواند در تکمیل مطالعه بالا کارآمد باشد.

- هم چنین، پیشنهاد می گردد با استفاده از تکنیک های مشاهده و مصاحبه عمیق، در کنار پرسش نامه در پژوهش های بعدی، میزان روایی ابزار پژوهش افزایش یابد.

References

- Ahmadi, S. A. (2010)." Preliminary Study of value tendency of Isfahan University students". Research Journal of Isfahan University, No 1&2.p 23.(PERSIAN).
- Azad Armaki,T. & Khademi,H. (2003). "preferences value of students tehran". Cultural research letter. Eighth year, No8, winter. (PERSIAN).
- Azimi Hashemi, M. (1999)." Secondary analysis of social values and priorities value". Research Letter, No14. (PERSIAN).
- Daryapour, Z. (2002)." Study relationship between priorities values Tehran citizens with gender". Cultural study Letter. The new series. No. 3. (PERSIAN).
- Delkhamoosh, M.T. (2005). "Identify the content and structure of human values in Iranian students". Iranian Psychological Journal, No. 5, p 34-15. (PERSIAN).
- Dovas, D.A. (2010)." Survey in Social Research". Hooshang Nayebi, Translator.Tehran: Ney Publisher. (PERSIAN).
- Erfani,N. (2001)." Study of value system On pre-university high school students Kurdistan in the academic year 1999-2000". Education Magazine, No71. (PERSIAN).
- Faramarzi, D. (2000)." Study of value structure of Tarbiat Modarres University students. Master thesis of Sociology. Tehran: Tarbiat Modarres University. (PERSIAN).
- Giddens, A. (2010).Sociology.Manoochehr Sabouri Translator. Tehran: Ney Publisher. (PERSIAN).
- Khaleghifar, M. (1999). "Study material and divine values of educated Iranian youth". cultural study Letter. Seventh year, No3. (PERSIAN).
- Noorbala, A.A. & Ets. (2007)." Evaluation of hierarchy values students of Shahed University during 1998-2001". Journal of Behavior. Fourteen years, No. 22, Spring, p83-108. - Rokeach, M. (1973). The nature of human values. New York: Free Press. (PERSIAN).
- Parks, L., P. Russel, "Personality, Values, and Motivation", Personality and Individual Differences, N. 47 (2009), p. 675-684.
- Roche, G. (2007). Social changes. Vosoughi Mansour translator. Tehran: Ney Publisher. (PERSIAN).
- Rokeach, M. (1973). The nature of human values. New York: Free Press.
- Saei Arasi, I. (2008). "The importance of social values in general culture". Journal of Sociology, Islamic Azad University of Ashtian. Third year, No2. (PERSIAN).
- Safari,K. & Sharifi,N. (2005). "Evaluation of hierarchy values students and its relationship with the reference groups". Social sciences Letter, No25. Spring. (PERSIAN).
- Sahami, S. (2008). "Students value priorities". Journal of Social Sciences, No2. The second year. (PERSIAN).

- Schwartz, S.H. (1992). "Universals in the Content and Structure of Values: theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries", *Advances in Experimental Social Psychology*, N. 23, p. 1-65.
- Schwartz, S.H. (1997). "A theory of Cultural Values and Some Implications for Work", *Applied Psychology: an International Review*, N. 48, p. 23-47.
- Schwartz, S.H. (1997). Influences of adaptation to communist rule on value priorities in Eastern Europe. *Political psychology*, 18, 385-410.
- Schwartz & Shalom, H. (2006). *Basic Human Values: Theory, Measurement, and Applications*. The Hebrew University of Jerusalem.

Archive of SID